

לקראת שבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

מתורת

הוד כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש

זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שנה ד / גליון קלמ

ערש"ק פרשת בלק ה'תשס"ז

פתח דבר

בעזרה"ת.

לקראת שבת פרשת בלק, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, את הקונטרס 'לקראת שבת' (גליון קלט), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות עניני חידוש וביאור שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקללה"ה נבג"מ זיע"א.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים בשלימותם, ובאיזהו מקומן אף עברו עריכה קלה, ושגיאות מי יבין. ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו בתוכן העניינים), שם נתבארו הדברים באריכות, במתיקות ובתוספת מראי מקומות.

* * *

ויה"ר שנזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", ונזכה לשמוע תורה חדשה, "תורה חדשה מאיתי תצא", במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון אור החסידות

יוצא לאור על ידי
מכון אור החסידות

אה"ק:

ת.ד. 2033 כפר חב"ד 72915

טלפון: 03-9604-832 פקס: 03-9607-370

ארה"ב:

353 Kingston Ave., Brooklyn, NY 11213

(718) 732-9017

תוכן העניינים

מקרא אני דורש

את הפסוק "מראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו" שבדברי בלעם, מפרש רש"י דלא כפשוטו; ביאור הטעם שנקט הכי הגם שהוי זה הפך שיטתו בפירושו עה"ת.

(ע"פ לקוטי שיחות חלק כח עמ' 165 ואילך)

יינה של תורה

ביאור הא שנאמר במשיח "וירד מים עד ים", דבזה נרמז אופן עבודת האדם שצריכה להיות כהכנה לביאתו; האדם צריך "לרדות" ב"מים עד ים" שבו, ואף להוסיף ולהשפיע על מי שחוץ הימנו – "ומנהר עד אפסי ארץ".

(ע"פ לקוטי שיחות חלק לח עמ' 100 ואילך)

חידושי סוגיות

בגדר איסור הזכרת שם ע"ז – יביא קושיית האחרונים על בעלי התוספות במה שנתקשו לענין פעור אף שנזכרה בתורה וליכא איסור / יחדש ע"פ דברי בעלי התוספות וממ"ש ה"יראים", דגדר הזכרה שנאסרה הוא רק במקום שהוא לשם חשיבות / עפ"ז מיישב כוונת ה"יראים" ממה שהקשה בשו"ת חוות יאיר, דה"יראים" חידש שהזכרה זו לאו הזכרה שמה.

(ע"פ לקוטי שיחות חלק כג עמ' 166 ואילך)

הוספה – דרכי החסידות

אגרת קודש מכ"ק אדמו"ר מוהרי"צ מליובאוויטש נ"ע – התעוררות על עבודת האדם את השי"ת, דזהו ב"שליחותו" של הקב"ה.

(אגרות קודש חלק ה עמ' קי)

מקרא אני דורש

”מראש צורים אראנו” – פשט או דרש?

את הפסוק ”מראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו” שבדברי בלעם, מפרש רש”י דלא כפשוטו; ביאור הטעם שנקט הכי הגם שהווי זה הפך שיטתו בפירושו עה”ת

א. בפרשתנו מסופר על דברי בלעם שדיבר על בני ישראל, ו”בא לקלל ונמצא מברך”, פעם אחר פעם.

והנה, בתוך הדברים שאמר בלעם בפעם הראשונה, נאמר (כג, ט): ”כי מראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו, הן עם לבדד ישכון ובגוים לא יתחשב”. ובפירוש המלים ”כי מראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו” מפרש רש”י: ”אני מסתכל בראשיתם ובתחלת שרשיהם, ואני רואה אותם מיוסדים וחזקים כצורים וגבעות הללו, על ידי אבות ואמהות”.
ולכאורה יש לתמוה:

ידוע שענינו של פירוש רש”י על התורה הוא לפרש פשוטו של מקרא נורק כשיש קושי בדרך הפשט – הוא מביא ”אגדה המיישבת דברי המקרא” (פירש”י בראשית ג, ח). ובעניננו, הרי מפרשי המקרא הפשטנים (אבן עזרא, רשב”ם, רמב”ן, רלב”ג ועוד) מפרשים את המלים ”כי מראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו” כפשוטם, שבלעם עמד אז על ראש ההר (”ראש צורים”) ומשם ראה את ישראל (”אראנו”), ובראותו אותם שיבח אותם: ”הן עם לבדד ישכון ובגוים לא יתחשב”;

לקראת שבת

מדוע איפוא רש"י אינו מפרש כפירוש פשוט זה – ובחר לפרש דוקא באופן של דרש?

ב. ויש לומר הביאור בזה:

בתור הקדמה לדברי בלעם, נאמר בכתוב (כג, ז): "וישא משלו ויאמר". והיינו, שבלעם נקט כאן בדרך משל.

ואכן, בכל אחד מהדיבורים הבאים של בלעם, שגם בהם נאמר "וישא משלו" – מצינו שהוא משבח את ישראל על ידי שימוש במשלים. וכגון: בדיבורו השני – "כתועפות ראם לו", "הן עם כלביא יקום וכארי יתנשא"; בדיבורו השלישי – "כנחלים נטיו, כגנות עלי נהר, כאהלים נטע ה', כארזים עלי מים"; ובדיבורו הרביעי – "דרך כוכב מיעקב".

אולם בדיבורו הראשון של בלעם – דבי' עסקינן – לכאורה אין שום משל:

בלעם מתחיל ואומר: "מן ארם ינחני בלק מלך מואב מהררי קדם, לכה ארה לי יעקב ולכה זועמה ישראל" – הרי אין כאן שום משל, אלא סיפור דברים כהווייתן;

לאחר מכן הוא אומר: "מה אקוב לא קבה א-ל, ומה אזעום לא זעם ה'" – גם כאן אין משל, אלא המשך של סיפור דברים;

ושוב הוא משבח את ישראל: "הן עם לבדד ישכון ובגוים לא יתחשב" – מלים אלו הם ברכה ושבח, אבל אין כאן שימוש במשל;

ובוודאי שסוף הדברים: "תמות נפשי מות ישרים ותהי אחריתי כמוהו" – אינם משל.

ג. ובאמת, שאת המלים "מי מנה עפר יעקב" – יש מפרשים (אבן עזרא. רמב"ן. ועוד) שהוא משל: בלעם ממשיך את הריבוי העצום של ישראל לעפר, שאי אפשר למנות אותו. ועל דרך דברי הכתוב (לך יג, טז): "ושמתי את זרעך כעפר הארץ, אשר אם יוכל איש למנות את עפר הארץ, גם זרעך ימנה".

אבל מדברי רש"י מבואר שלדעתו תיבת "עפר" אינה משמשת כאן בתור משל על שבחם של ישראל;

בוודאי שכן הוא לפי הפירוש השני שמפרש רש"י על המלים "מי מנה עפר יעקב": "אין חשבון במצוות שהם מקיימין בעפר – לא תחרוש בשור ובחמור, לא תזרע כלאים, אפר פרה ועפר סוטה, וכיוצא בהם" – שלפי זה הרי הפירוש "עפר" כאן אינו בתור משל, אלא עפר במובנו הפשוט, עפר ממש, שישראל מקיימים באמצעותו מצוות רבות;

וגם לפי הפירוש הראשון, ש"עפר יעקב" מתייחס אל הילדים הקטנים שבישראל, הרי אין כאן כוונה לשבח את ישראל על ידי משל ל"עפר", אלא ש"עפר" הוא כינוי לקטנים.

לקראת שבת

ט

[כמבואר בחזקוני כאן: "מי יוכל למנות עפרוריתו של יעקב, הם הבנים דקים", היינו, שהילדים הקטנים נקראים "עפר" על שם "דקותם"; או כדברי בעל הטורים: "כמו עופר האילים" – לשון בחרות. (וראה גור ארי' כאן. וראה שיחת ש"פ בלק ה'תשכ"ו)].

ואם כן, לא נותר לנו לפרש בתור משל אלא את המלים "כי מראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו"; ולכן, לא פירש רש"י מלים אלו כפשוטם – שאז אין כאן "וישא משלו" – אלא בדרך משל: בלעם משתמש בצורים וגבעות בתור משל המבטא את תוקפם וחוזקם של ישראל, שהם "מיוסדים וחזקים כצורים וגבעות הללו".

יינה של תורה

עבודת האדם "מים עד ים" וב"אפסי ארץ"

ביאור הא שנאמר במשיח "וירד מים עד ים", דבזה נרמז אופן עבודת האדם שצריכה להיות כהכנה לביאתו; האדם צריך "לרדות" ב"מים עד ים" שבו, ואף להוסיף ולהשפיע על מי שחוץ הימנו – "עד אפסי ארץ"

א. עה"פ (בנבואת בלעם) "וירד מיעקב" (פרשתנו כד, יט) מפרש רש"י: "ועוד יהי מושל אחר מיעקב. . ועל מלך המשיח אומר כן שנאמר בו וירד מים עד ים". והיינו, שאת הפסוק "וירד מים עד ים ומנהר עד אפסי ארץ" (תהלים עב, ח), מפרש רש"י דקאי על מלך המשיח. וכמו שמצינו ג"כ לשון זו ("מים עד ים") בנבואת זכרי' (ט, ט"ז), המדברת בפירוש על מלך המשיח – "הנה מלכך יבוא גוי עני ורוכב על חמור גוי ומשלו מים עד ים ומנהר עד אפסי ארץ".

ובפשטות הכוונה שמלך המשיח יהי רודה ומושל בכל העולם כולו ("מימא ועד מערבא לסוף העולם" (רש"י זכרי' שם)), וכפי הראב"ע (תהלים שם) "מים הדרומי הנקרא הים האדום אל ים צפון שהוא ים אוקיינוס, ומנהר – נהר יוצא מעדן שהוא בתחלת מזרח, ועד אפסי ארץ שהוא בסוף מערב".

וצריך ביאור, מפני מה נאמר "מים עד ים ומנהר עד אפסי ארץ" ולא נאמר בקיצור "על כל הארץ" וכיו"ב. ובכלל – למה הזכיר הימים ("מים עד ים"), הרי מלכותו של משיח היא על הארצות (יושבי תבל)?

לקראת שבת

יא

ב. ויש לבאר זה ע"ד החסידות ע"פ דברי רבינו הזקן בספר התניא (רפ"ז), שהשלימות דימות המשיח תלוי "במעשינו ועבודתנו כל זמן משך הגלות". דע"י לימוד התורה וקיום המצוות בזמן הגלות, מכינים את העולם כולו, ואת בני"י בפרט, לתכלית השלימות דימות המשיח. וכיון שמדתו של הקב"ה היא "מדה כנגד מדה" (ראה משנה סוטה ח, ב. ט, ב. ובכ"מ), מובן, ש"מעשינו ועבודתנו" המביאים לביאת המשיח, צריכים להיות בדומה להעילויים שיהיו אז. זאת אומרת, שכדי להגיע לגילוי מלכותו של מלך המשיח, שתהי' "מים עד ים ומנהר עד אפסי ארץ", צ"ל עבודה הפרטית של כאו"א עכשיו ג"כ מעין זה.

ויומתק ע"פ המבואר בס' מאור עינים (להרה"צ מטשערנאביל) (פ' פינחס) בשם הבעש"ט "שצריך כל א' מישראל לתקן ולהכין חלק קומת משיח השייך לנשמתו" (וכמשנ"ת במ"א הרמז לזה בנגלה דתורה – דבירושלמי (מעשר שני ספ"ד) דרשו הכתוב (פרשתנו כד, יז) "דרך כוכב מיעקב" על כאו"א מישראל, ובמ"א בירושלמי (תענית פ"ד ה"ה) (וכן בכמה מפרשי התורה (ראה רמב"ן ועוד עה"פ)) דרשוהו על משיח, והיינו לפי שבכאו"א יש "חלק קומת משיח").

ועפ"ז יש לומר, שזהו דיוק לשון הכתוב "וירד [ומשלן] מים עד ים ומנהר עד אפסי ארץ", כי כדי לזכות לשלימות גילוי מלכות מלך המשיח בכל העולם כולו (גאולה כללית), צ"ל מעין זה בעבודת האדם (גאולה פרטית), ש"ניצוץ משיח" שבכל אחד ואחד (נקודה הפנימית שבלב) צ"ל "רודה" ו"מושל" בכל חלקי ועניני האדם, וכיון שעניניו העיקריים של האדם מתחלקים ל"ים עד ים ומנהר עד אפסי ארץ" (כדלקמן), לכן גם במלכות משיח נאמר כן.

ג. ביאור הענין:

החילוק בין "ים" ו"ארץ" הוא, ד"ים" מורה על דברים המכוסים (כמו ברואי הים המכוסים במי הים), ו"ארץ" מורה על דברים הגלויים. ובעבודת האדם: "ים" קאי על כחות הנפש (כמו השכל והמידות) שבאדם עצמו (שהנם "מכוסים"), ו"ארץ" – פעולותיו בעולם שחוץ הימנו (שהם גלויים לכל).

והנה בנוגע ל"ים" (הכחות המכוסים) מדגיש הכתוב "מים עד ים", שיש שני "מים" שבהם צ"ל הרדי' והממשלה. ויש לבאר ענינם של שני ה"מים" בעבודת האדם, ע"פ מ"ש בנבואת זכרי' (יד, ח): "והי' ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלים חצים אל הים הקדמוני וחצים אל הים האחרון", שעפ"ז יש לפרש, דשני ה"מים" הנאמרים בנוגע למשיח – "מים עד ים" – הם "הים הקדמוני" ו"הים האחרון", ראשית כל הימים ואחריתם.

ובעבודת האדם: "הים הקדמוני" הוא ראשית כל הכחות, שהוא כח החכמה (שהוא הכח הכי נעלה, בו מתחלת פעולת כחות האדם), ו"הים האחרון" הוא אחרית כל הכחות, שהוא כח העשי' (הכח הכי תחתון שבאדם, שהוא כח גשמי). ובעבודת האדם אינה בשלימות עד שהאדם רודה ומושל מראשית כחותיו, כח החכמה, ועד אחרית כחותיו, כח העשי'.

לקראת שבת

כלומר: בתחילת הכל צריך האדם להיות רודה בכח החכמה שלו, שיהי' נתון כולו רק בענינים של קדושה. כי כללות הנהגת האדם, לכל פרטי, תלוי' בשכל שבראש, שהמוח שליט על הלב לשמרו מתאוות רעות כו' (תניא פי"ב. מ"מ פ' פינחס).

אבל לאידך צ"ל העבודה וההשתדלות להיות "רודה" עד "ים האחרון", כח העשי' שלו, וכפי שרואים במוחש, שאפשר שבשכלו מבין האדם היטב כיצד צ"ל הנהגתו בכל הפרטים, אבל אין בכחו לשלוט על עצמו להביאו לידי פועל, ועד לעשי' ממש. ואפשר שיהי' לו רגש טוב לכל דבר שבקדושה, כולל מחשבה טובה, ואף דיבור טוב, ומ"מ אינו בא לידי מעשה בפועל – והרי המעשה הוא העיקר (אבות פ"א מ"ז).

וזהו ההדגשה, שעבודת האדם צ"ל "מים עד ים" – כי א"א שעבודתו תהי' בשלימות, מבלי הרדי' והממשלה בשני קצוות אלו, "הים הקדמוני" ו"הים האחרון", כח החכמה וכח המעשה.

ד. אמנם, כל זה הוא בעבודת האדם עם עצמו [דאף כח העשי' שלו, מעשה בפועל, שהוא רק בדברים שמחוץ הימנו, עדיין נחשב זה כעבודה עצמו – כי מ"מ אפשר להיות שכוונת עשיותיו אינה כדי לפעול מחוץ הימנו, אלא זהו חלק מעבודתו עם עצמו, שהבחינה שהוא חדור כולו בקדושה היא כאשר בא גם לידי מעשה בפועל; ואין זה שייך עדיין למה שחוצ' ממנו].

וזהו שממשיך בכתוב שאין מספיק הרדי' והממשלה "מים עד ים", אלא צ"ל ג"כ הרדי' "ומנהר עד אפסי ארץ".

והענין בזה:

הובא לעיל פירוש הראב"ע ד"נהר" זה הוא ה"נהר יוצא מעדן" (בראשית ב, י), שענינה של יציאה זו מ"עדן" היא (כהמשך הכתוב) "להשקות את הגן" שהי' בתחילת הבריאה מקומו של אדם הראשון ("ויניחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה"). ובכללות, קאי על כללות העולם, שנקרא "גני" – גנו של הקב"ה – וכמ"ש (שה"ש ה, א) "באתי לגני אחותי כלה". וזהו עבודת האדם, "לעבדה ולשמרה", שע"י עבודתו בכירור וזיכוך העולם, ה"ה פועל ומגלה בכל העולם כולו, שיהי' ניכר בו שהוא "גנו" של הקב"ה.

וזהו הדגשת הכתוב "ומנהר עד אפסי ארץ" – שאסור לו לאדם לסגור את עצמו בד' אמותיו ולא לחשוב ע"ד העולם שסביבו, באמרו "אני את נפשי הצלתי", והוא נמצא ב"עדן" (מקום שבו ישנו גילוי אלקות) – אלא צריך להתעסק בהעבודה עם ה"נהר", "להשקות את הגן", לברר ולזכך (בכחו של ה"נהר" היוצא מ"עדן") את כל העולם כולו, "עד אפסי ארץ".

ועבודה זו היא המביאה לידי שלימות מלכות המשיח, "וירד מים עד ים ומנהר עד אפסי ארץ", שנוסף על השלימות של משיח עצמו, "ישכיל עבדי ירום ונשא וגבה מאד" (ישעי' נב, יג).

לקראת שבת

וראה תרגום שם) – הרי הוא גם "יתקן את העולם כולו לעבוד את ה' ביחד שנאמר כי אז אהפוך אל עמים גו' לקרא כולם בשם ה' גו'" (רמב"ם הל' מלכים ספ"א), בגאולה האמיתית והשלימה,

חידושי סוגיות

בגדר איסור הזכרת שם ע"ז

יביא קושיית האחרונים על בעלי התוספות במה שנתקשו לענין פעור אף שנזכרה בתורה וליכא איסור / יחדש ע"פ דברי בעלי התוספות וממ"ש ה"יראים", דגדר הזכרה שנאסרה הוא רק במקום שהוא לשם חשיבות / עפ"ז מיישב כוונת ה"יראים" ממה שהקשה בשו"ת חוות יאיר, דה"יראים" חידש שהזכרה זו לאו הזכרה שמה

א.

יסלק קושיית האחרונים בהא דע"ז שנזכרה בתורה מותר להזכירה, דהוא רק בשאינו מחשיבה בהזכרתו

איתא בסנהדרין (סג, ב) דמין הכתוב (משפטים כג, יג. מכילתא (ופרשי"י) שם) "ושם אלקים אחרים לא תזכירו", ילפינן דאסור לאדם שיזכיר שם ע"ז, "שלא יאמר אדם לחבירו שמור לי בצד עכו"ם פלונית". ולהלן בסוגיין איתא ד"כל עכו"ם המוזכרת בתורה מותר להזכיר שמה". וכבר הביאם הרמב"ם לדינים הללו בחיבורו (הל' ע"ז פ"ה הי"א).

והנה, בעלי התוספות כבר נתקשו על הכתוב (בשלה יד, ג) "דבר אל בני ישראל גוי ויחנו גוי לפני בעל צפון", ד"האיך אמר לו שיחנו על היס לפני בעל צפון והא אמרינן אסור לאדם לומר לחבירו המתן לי בצד ע"ז פלונית", והשיבו לפי דרכם בדרך אגדה דאיסור הזכרת ע"ז נוהג

“דוקא לאדם” ולא להקב”ה¹.

וכבר תמחו על זה האחרונים, כהאור שמח (הל' ע"ז שם) והרי"פ פ' פערלא (הגהות לתוס' הדר זקנים – נדפסו בחומשים “מקראות גדולות” הוצאת שולזינגער, כך ששי), דהא אמרינן דע”ז המוזכרת בתורה ליתא בה שום איסור להזכירה, והוא פלאי דנראה כמי שנעלמה מהם הלכה זו בסוגיין². ומה גם שהובאה בסוגיא אחת ובהמשך אחד אל הדין דמיני’ נתקשו על הכתוב.

ולזה הי’ נראה לחדש, דהא דאמרו שהמוזכרת בתורה אין איסור בהזכרתה הוא דווקא באיסור הזכרה סתם, דבזה לא אסרו אם נזכרה, אבל הזכרה בדרך חשיבות כ”המתן לי בצד עכו”ם פלונית” וכיו”ב, שבזה “נותן בה ממשות”³, אף במוזכרת בתורה איכא איסור⁴, וזהו שנתקשו בעלי התוספות בהכתוב הנ”ל דהוי ממש כ”המתן לי בצד עכו”ם פלונית”.

ב.

יביא מה שהקשה בשו”ת חות יאיר אמ”ש היראים בגדר הא דע”ז
שנזכרה בתורה מותרת להזכירה

ונראה להוסיף בגדר האיסור, בהקדם מה שיש להקשות בדברי אגדה שתירצו בעלי התוספות לקושייתם, דכלפי שמיא ליכא איסור, ולפי דרכינו יעלה דהוא אף במקום שע”י זה “נותן בה ממשות” (דאז אסורה אף המוזכרת בתורה, דליכא שום סברא להיתר), ובסברת ההגיון אין לזה הסברה דמה לי אדם מה לי הקב”ה, ומה גם שאמירת גבוה וודאי חשיבא יותר לומר ש”נותן בה ממשות” (ו”דיבורו של הקב”ה חשיב מעשה” (ב”ר פמ”ד, כב. ועוד)). ולכשנעייין היטב להבין בגוף סברת אגדה זו, מה שלא נאסרה ההזכרה כלפי שמיא, נוכל לבוא מזה לגדר מחודש לדינא בכללות איסור הזכרת שם ע”ז.

ואף בדרך אגדה לכאורה נוכל להשיב לתירוץ זה, דהא כבר אמרו (מן הכתוב (תהלים קמו,

הכתובה בתורה יש להם צד קדושה (ע”ש), לכאורה אין מקום לקושייתם.

(3) עיין הקס”ד דהרא”ש, ל’ הטור יו”ד סקמ”ז וכפי’ הדרישה ובט”ז שם שכתב: ורבותא זו יותר פשיטא. ולהעיר ממנ”ח (מצוה פו) דהא דלוקין רק בנודר ומקיים כי זו הזכרה שהיא כבוד להע”ז ולכן הוא לאו גמור.

(4) דהאם בשביל שהוזכר שם ע”ז בתורה מותר ליתן בה ממשות?! והא שלא נמצא חילוק זה בפוסקים, י”ל משום דס”ל הטעם דכבר נתבטלה, או ע”ד המבואר בלקו”ש חי”ד עמ’ 91.

(1) כ”ה בדעת זקנים (בתי’ הא’). ובתוס’ הדר זקנים נשאר בצ”ע.

(2) עפמ”ש בשאלות (נעתק לקמן הערה 5) דכל ההיתר הוא לאחרי שהוזכרה בתורה (דהתורה הוציאתה מכלל האיסור) – אפ”ל שקושייתם היא משום שעדיין לא נאמר “בעל צפון” בתורה, וזה גופא היא שאלתם – איך אמר כן הקב”ה (ובמילא נכתב כן בתורה)? וע”ז מתרצים שאצל הקב”ה לא שייך מלכתחילה האיסור.

אבל לפי טעם היראים (שהובא לקמן בפנים) דע”ז הכתובה בתורה “ודאי נתבטלה”, וכש”כ לטעם הזהר (שהובא ביערות דבש ח”ב דרוש שני) שע”ז

לקראת שבת

יט) "מגיד דבריו ליעקב גו'", ד"מה שהוא עושה הוא אומר לישראל לעשות ולשמור". ועל כרחק צ"ל דאין הכוונה לומר שהאיסור נגזר רק על ההדיוט ולא לגבוה, רק בזה הוגדר בטעם ההלכה הנ"ל ומהותה באופן מחודש בגדר כללות האיסור, אשר מזה נסתעף לדרוש דכלפי שמיא ליתא לשם האיסור ד"לא תזכירו", כיון שטעם וגדר האיסור אינו.

והנראה בזה, על פי מה שביאר ה"יראים"⁵ (סי' עה בהשלם – סי' רמה. ובשינוי לשון), בהא דע"ז שנזכרה בתורה מותר להזכיר שמה – ד"כיון שהתורה הזכירה וודאי נתבטלה", וליכא שום טעם לאיסור הזכרת השם, דהא אי"ז שם ע"ז כיון שכבר נתבטלה זו מן העולם.

ולכאורה נראין דבריו כסתומים, דהא גופא מנ"ל, ומהיכי תיתי חידש לומר דכל ע"ז שנזכרה בתורה וודאי כבר נתבטלה, דלפום ריהטא ליכא בזה שום סברא והכרח⁶.

ועוד זאת, כבר הקשה עליו בשו"ת חות יאיר (סי' א, השגה י"א ו"ב), דמצינו להדיא שהזכירה תורה עבודה זרה אף שלא נתבטלה מן העולם. וכגון, ע"ז ד"בעל פעור" שנתפרשה בפרשתנו (כה, ג. ש. ה), שלא נתבטלה כלל ועיקר, ועד שנזכר דינה במשנה (סנהדרין ס, ב) – "הפוער עצמו לבעל פעור", ויתירה מזו – בסוגיית הש"ס שם הובא להדיא עובדא בנכרית אחת שבאה לעבוד לבעל פעור כו"⁷. ולכאורה, הוי ממש מעשה לסתור לדברי ה"יראים" הנ"ל.

ג.

יחדש בגדר איסור הזכרה, דהזכרה שהיא לצורך שליילה לאו שמה הזכרה

ולזה יש לומר דכוונת ה"יראים" לומר, דכל הזכרת ע"ז בתורה עצמה הוי וודאי מגדר אחר של הזכרה שאין בה שום איסור, והוא בגדר הזכרה הבאה לבטלה להע"ז, ולזה אף באדם המזכירה אמרינן דמזכירה באותה הדרך שהזכירתה תורה, בהזכרה המבטלת חשיבות הע"ז, ובזה ליתא כל גדר איסור הזכרה שהוא משום נתינת ממשות. וכמשי"ת בזה.

דהנה, בהא דנצטוונו למחות שם עמלק, מצינו, דמלבד מה שנכלל בזה החיוב להשמיד זרעו, מחיוב התורה להשכיח שמו של עמלק, שמחויב זה למדו דאף הבהמה בכלל, דרחמנא בעי "שלא יהא שם עמלק נזכר אפילו על הבהמה לומר בהמה זו משל עמלק היתה" (ראה מכילתא ס"פ בשלח. פס"ז ס"פ בשלח וס"פ תצא. רש"י ס"פ תצא. ובחינוך מצוה תרד הזכירו לענין נשים). ומצינו בזה אף לדינא בזה"ז, והוא מה שכתב הב"י (סי' תר"צ ד"ה כתב הא"ח), ד"כשמזכיר הקורא שם

כתבו דגם ע"ז הכתובה בתורה "לנדור ולקיים אסור" (אבל עפמ"ש לקמן בפנים י"ל דכ"ה גם להיראים, כי באופן זה מוכח שהע"ז לא נתבטלה אצלו).

(6) אלא שבזה י"ל שהוא מכיון ד"מה שהוא עושה הוא אומר לישראל לעשות ולשמור" (כנ"ל).

(5) בשאילתות יתרו (סוף שאילתא נב) כתב "הואיל ומשתרי למקרי בתורה אישתרי", היינו דהתורה הוציאתה מכלל איסור. וראה גם המשך לשון היראים שם ובתועפת ראם שם (אבל ראה לקמן בפנים). לבוש יו"ד סקמ"ז ס"ד. ולהעיר שמתוד"ה שלא (סנהדרין שם) משמע דלא כהיראים, שהרי

לקראת שבת

ז

המן ובניו מנקשין התינוקות באבנים או בלוחות עץ שבידם וכתוב בהם שם המן ובניו וע"י הניקוש הם נמחקים".

ולכאורה קשה בגופא דינא דחיוב זה להשכיח שם עמלק, איך יתאים לזה מה שבתורה עצמה נזכר עמלק בכמה פרשיות, ועד שנצטוונו אף ב"זכור את אשר עשה לך עמלק". ועל-כרחך צריך לומר בזה, דמה שנאסרה זכירתו היינו זכירה לשם זכרון, אמנם מחוייבת זכירתו לשם מחיית שמו, דלאו מגדר זכירה היא זכירה זו. ועד שנוהגין לכתוב שמו על העצים והאבנים על מנת למחותו, דליכא בזה גדר איסור זכירתו, כיון שמקיים זה רק ע"מ המחיה דא"א לו לקיים מחייתו מבלי שיזכרהו תחילה, שתהי' אצלו "זכר עמלק" ויוכל למחותו.

[ולהעיר, דע"פ גדר זה צ"ע לענין הגונב מן העני על מנת שעי"ז יתחייב לשלם לו תשלומי כפל ויתרבה ממנו, במקום שיודע שלא יקבל ממנו העני בדרך אחרת (ב"מ סא, ב. ובנ"ט). ועד"ז יש לעיין בקונה חמץ בפסח ע"מ שיקיים בזה חיוב "תשבתו", ועיין בזה תוס' פסחים (כט, סע"ב). משנה למלך (ריש הל' חו"מ). ועוד. ועד"ז בעושה ע"ז ע"מ לקיים "אבד תאבדון" (ראה סה"צ להרמב"ם מ"ל"ת ב, שהזהירו מעשות ע"ז לעבוד. ועד"ז בחינוך (מצוה כז) וברמב"ן – הובא בחינוך (ס). ואכ"מ].

ובגדר זה י"ל אף בנדוד, דהזכרת ע"ז שבתורה אינה כלל מגדר הזכרת ע"ז שנאסרה, דכל הזכרת התורה היא לומר דהבל ואפס הם ו"אין בם מועיל" (ירמי' טז, יט) וממש, והזכירתם רק לומר הטעות שבהעובדים אליהם, ושאינם מועילים לעובדיהם כלום (ע"ד "אבדת עם כמוש" (חוקת כא, כט)), או העונש שנענשו ישראל שעבדו להם (ככסוף פרשתנו (כה, ג) "ויצמד ישראל לבעל פעור" (כה, ג), ועי"ז באה מגיפה לישראל (ראה פינחס כה, יח: "המגיפה על דבר פעור")). וכיו"ב בשאר מקומות⁸.

וכשם שבהזכרת התורה שנתכוונה רק לפרסם השקר שבע"ז ליכא שום גדר הזכרה, כ"ה במי שמזכיר לאותה הע"ז דוודאי כוונתו אחת עם הזכרת התורה ואצל אדם זה "וודאי נתבטלה" ע"ז ז'9, וזהו שממשיך ה"יראים" ד"מאותה הטעם דהתורה מזכרת אותה אנו רשאין להזכירה¹⁰, היינו דכשם שהתורה מזכירתה לטעם שרצונה לבטלה מחשיבותה, כ"ה

9) ולהעיר מלבוש יו"ד שם (ס"ה) ד"מותר לומר לגוי אלקין יהי בערוך. . שאין זה אלא דרך התלווצות בעלמא". וראה לקמן בפנים ובהערה 12. 10) עפ"ז יומתק הא שבטשו"ע יו"ד שם לא כתבו (רק) "כמו בל נבו גד" (ע"ד לשון הרמב"ם הל' ע"ז ספ"ה), כ"א העתיקו הכתובים שבהם נזכרו שמות אלה – לרמוז, שההיתר להזכירם הוא מפני שאופן הזכרתם הוא כמו שנזכרו בתורה (ששם מודגש ביטולם, כנ"ל הערה 8).

7) ראה משנה סנהדרין (ס, ב) "הפוער עצמו לבעל פעור". ושם (סד, א) מעשה בפועל. ולהעיר מיהושע כב, יז. תוד"ה מפני סוטה יד, א. ספרי פנחס כה, יג. סנהדרין פב, ב. וראה אוה"ת משפטים ע' א'רטו ואילך. לקו"ש ח"ד ע' 1327. לקו"ש ח"י ע' 297-8. וש"נ. 8) וראה גם הדוגמאות שהובאו בגמרא (סנהדרין שם. טושו"ע יו"ד שם) – "כרע בל קורס נבו" (ישעי' מו, א), "העורכים לגד שולחן" (שם סה, יא. וממשיך שם, יב) "ומניתי אתכם לחרב גוי".

גם בישראל המזכיר אותה¹¹.

וי"ל שהוא מעין מה שמצינו לדינא (סנהדרין שם. טושו"ע י"ד סקמ"ז ס"ה¹²), ד"מותר להתלוצץ באיללים¹³", דאף הכא מיירי בהזכרה שעניינה ביזוי והתלוצצות בע"ז, לבטלה מחשיבותה.

ד.

יסיק דזהו כוונת בעלי התוספות גבי ע"ז דפער

וזהו שנתכוונו בעלי התוספות בדברי אגדם, דכלפי שמיא אינו כלל מגדר הזכרה שאסרה תורה, דדווקא באדם המזכיר לע"ז (ובפרט במקום שהוא צורך לו, "המתן לי כו") איכא בזה נתינת חשיבות והוא מגדר הזכרה. משא"כ כשנזכרת ע"י מי שאמר והי' העולם שבכל מציאותו נשללת כל חשיבות ע"ז ואלקים אחרים, וודאי היא הזכרה שהיא שלילה¹⁴ ואינה מגדר הזכרה שאסרה תורה.

ואדרבה – פעמים שהזכרה זו נצרכת היא (ולא רק שאינה אסורה), כיון שהיא היא המבטלת ושוללת חשיבות ע"ז¹⁵ (ע"ד הצורך והחיוב להזכיר עמלק ע"מ למחותו)¹⁶, וזהו שמצינו מעשה בהסוגיא דסנהדרין (שם) באמורא שחיפש להזכיר לשם ע"ז הכתובה בתורה, ולכאורה הוא חסר טעם מה ראה להצריך עצמו לזה (דאף שמותר הוא, מ"מ, מה תועלת יש בכך). די"ל שבזה רצה להזכירה בדרך שנזכרה בתורה, היינו לבטלה מחשיבותה ע"י הזכרה זו¹⁷.

ובזה יש ליישב גם מה שהקשו בהא שנקראת פרשתנו בשם רשע¹⁸ שהי' שונא לישראל "יותר מכל שונאים" (תנחומא פרשתנו ב), אף דאיתא ביומא (לה, ב ובפרש"י) דאסור לאדם שיקרא לבנו בשם אדם רשע, "דלא מסקי בשמייהו". והחיד"א בשו"ת יוסף אומץ (סי' יא. הובא בשד"ח כללים מע' הרי"ש כלל מא)¹⁹ ביאר, דהוא מגדר "ע"ז המוזכרת בתורה" דליתא בזה דין "שם

15) וכן הי' כשבאו לפני בעל צפון שטעו המצרים שיעכב וכו' – ולכן הוצרך להזכירו כדי לבטלו.
16) ע"ד שלפני פורים צ"ל זכירת עמלק בכדי להזכיר מחה תמחה את זכר עמלק. וראה בלקו"ש הנסמן בהערה 4.

17) ובפרט שהשם ע"ז שהזכיר הי' ע"ש הכתוב "כרע בל קורס נבו", שבזה "שב לצחוק על הפסילים" (רד"ק ומצוד" ישעי' שם).

18) ראה בארוכה ע"ד שם "קרח" – לקו"ש ח"ח ע' 114 ואילך. לקו"ש ח"ח ע' 187 ואילך. שיחת ש"פ קורח תש"מ.

19) כ"כ החיד"א בשו"ת יוסף אומץ סי' יא (הובא בשד"ח כללים מע' הרי"ש כלל מא. ושם הביא מס' נחמד למראה דמתוספות (יומא שם. כתובות קד, ב)

11) היינו שמודגש באמירתו שהו"ע הכתוב בתורה: משא"כ הזכרת שם ע"ז סתם כשהיא לצורך, הרי אדרבה, נותן בה ממשות ואסור גם אם כתובה בתורה (לדעת בעה"ת סעיף ב).

12) וע"פ המבואר בפנים יומתק הא שב' הדינים (דמותר להזכיר ע"ז הכתובה בתורה, ומותר להתלוצץ בע"ז) באים בהמשך זל"ז.

13) כ"ה בכמה דפוסים ראשונים דהטור שלא שלטה בהם הביקורת. ובדפוסים מאוחרים (ודפוס שו"ע) ששלטה בהם הביקורת "באיללים" (ובטור: באיללים האלו).

14) כמו שהוא (גם) בפשטות, דהא שציוה "ויחננו גוי' לפני בעל צפון" הי' "כדי להטעותו . . . משגיא לגוים ויאבדם" (פרש"י בשלח שם).

לקראת שבת

יט

רשעים ירקב".

ולהנ"ל א"ש מה שראו צורך בזה²⁰ (ולא רק שהותר מגדר "המוזכרת בתורה"), לכנות לשם הפרשה דווקא בשם זה, דהא הזכרתו של רשע זה בתורה וודאי בדרך שלילה ומיאוס היא, וסיפור הכתובים הוי מגדר זכירה לשם שלילה, מה שנתבטלה מחשבתו הרעה ד"לכה נא ארה לי את העם הזה גו' אולי אוכל נכה בו" (פרשתנו כב, ו), דאי"ז כלל מנגד להאיסור ד"שם רשעים ירקב", ואדרבה – בזה ניתוסף עוד גנאי²¹ ורקב לשם הרשע. ולזה קראו לפרשה בשמו, שבזה נזכר שמו ע"י ישראל באותה כוונה שהזכירתו תורה.

21) ראה יומא שם (ושם ע"א במשנה). וראה מגילה ספ"ג (כה, סע"ב) "האי מאן דסנאי שומעני שרי לי לבזויי". ולהעיר שדין זה בא בהמשך להדין דליצנותא דע"ז שריא.

לא משמע כן, ע"ש). וראה לקמן הערה 21.
20) ראה עד"ז לקו"ש ח"י"ח ע' 11-310 (לענין שם "תמוז").

דרכי החסידות

אגרות קודש מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ
מלויבאוויטש נ"ע בענייני עבודת השי"ת

שליחות נשמות ישראל

"כל הנשמות בישראל הבאות לעולם זה הן שלוחי מעלה להאיר את העולם ע"י קיום המצות
בין אדם למקום ובין אדם לחבירו ולעשות טוב עם זולתו בגשמיות וברוחניות"

פתגם מורנו הבעש"ט ופתגם רבינו הזקן

. . מקובל בידינו פתגם מאת מורנו הבעש"ט נ"ע בנוסח הזה :

השי"ת שולח נשמה לעולם והיא חי' שבעים או שמונים שנה בכדי לעשות טובה ליהודי
בגשמיות, ומכל שכן ברוחניות.

והוד כ"ק אדמו"ר הזקן זצוקללה"ה נבג"ם זי"ע בתחלת נשיאותו אמר תורה זו :

מה' מצעדי גבר כוננו, יהודי הוא שליח מלמעלה לעשות מצוה הן בין אדם למקום והן בין
אדם לחבירו. שליח הוא כח המשלח היכן שהוא נמצא. היתרון בנשמות לגבי מלאכים הוא
שבנשמות קיום השליחות הוא ע"פ התורה.

המורם מהאמור, שכל הנשמות בישראל הבאות לעולם זה הן שלוחי מעלה להאיר את
העולם ע"י קיום המצות בין אדם למקום ובין אדם לחבירו ולעשות טוב עם זולתו בגשמיות
וברוחניות.

לקראת שבת

כא

והנה בהשליחות האמורה יש הפרש בין בעלי עסקים ויושבי אהל, שבעלי העסקים הטורודים ומבוהלים בעניני עסקיהם, אף שזהו התנצלות של הבל, אבל הם חושבים שזהו התנצלות, ואלו שנתגשמו ביותר ל"ע אינם מרגישים כללות הענין של רוחניות, ועד כמה שלא יכאב הלב הנה באמת הלא נמשלו כבהמות ברדפם אחר הטוב הגופני החומרי והגשמי.

אבל היושבי אהל אין להם גם התנצלות דמיונית, והם מוכרחים לדעת את האמת הגמור ככוונת ירידת הנשמה, ואם אינם יודעים זאת בידיעה גמורה הנה העדר הידיעה בעצמה הוא חטא כמו שפי' השל"ה את הכתוב (במדבר כב לד) חטאתי כי לא ידעתי, העדר הידיעה בעצמה הוא חטא, כי מצות הידיעה היא חובת גברא.

"אנוהו" ו"ארומנהו"

בזה יונעם לנו במאד מתק לשונו הצח ומליצת מורנו הרמב"ם נ"ע באמרו:

"יסוד היסודות ועמוד החכמות לידע שיש שם מצוי ראשון ממציא כל נמצא וכל הנמצאים משמים וארץ ומה שביניהם לא נמצאו אלא מאמיתת המצאו", ומסיים: "וידעת דבר זה מ"ע שנא' אנכי ה' אלקיך".

דבר ידוע ומפורסם לכל כי מצות אנכי ה' אלקיך היא מצות האמונה, והו"ל להרמב"ם לומר יסוד היסודות ועמוד החכמות להאמין שיש כו' ולסיים והאמונה בדבר זה היא מ"ע ומפני מה אמר הלשון לידע, וידעת דבר זה.

אלא שהידיעה עצמה היא המצוה כמ"ש וידעת היום והשבות אל לבבך, דלכד זאת אשר ההשבה אל הלב תלוי' בהידיעה, הנה הידיעה עצמה היא מצוה והיינו שהאדם מחוייב לייגע את מוחו ולהטריד את שכלו בלימוד תורת החסידות לדעת את ה', פארשטיין געטליכקייט, עד כמה שיד שכלו מגעת גם בהשערה, ואת זה שלא יוכל להבין – יאמין.

וזוהי אמיתית ענין האמונה כשהיא באה ע"פ החקירה והידיעה במה שאפשר לחקור ולדעת בשכל אנושי, וכמו שפי' השל"ה את הכתוב (שמות טו, ב) "זה א-לי ואנוהו אלקי אבי וארומנהו", ששני אופני אמונה הם, (א) אמונה הבאה ע"פ החקירה וידיעה מוחשית, היינו שכל כמה שיש ביכלתו לדעת מייגע מוחו ומטריח שכלו בזה והשאר הוא מאמין. (ב) שאינו מייגע מוחו ואינו מטריח שכלו, ומאמין באמונה שלמה. וההבדל בין שני אופני מאמינים, שהמאמין הראשון בו נאמר זה א-לי, שאלקות הוא אצלו במדרגת "זה" שהוא גילוי, לכן הנהו מתאחד עם אלקות, שזהו "ואנוהו", פי' אני והוא כאחד, והמאמין השני ב' אתמר "אלקי אבי וארומנהו" שאמונתו מקבל מאביו ומרבו הנה האלקות מרום ממנו ובלתי מושג לו וזהו "

"וארומנהו" שמרוחק ומובדל ממנו.

השליחות המיוחדת ועבודת הנסיונות

משני מאמרי קדש הקדשים הנ"ל עלינו להבין שירידת הנשמה למטה היא לא רק בשביל האדם בעצמו כ"א גם בשביל זולתו, לעשות טובה לזולתו בגשמיות ומכל שכן ברוחניות.

וממאמר מורנו הבעש"ט נ"ע עלינו להבין שירידת הנשמה למטה היא לא רק בשביל האדם בעצמו כ"א גם בשביל זולתו, לעשות טובה לזולתו בגשמיות ומכל שכן ברוחניות.

וממאמר הוד כ"ק רבינו הזקן נ"ע עלינו להבין שענין השליחות בנשמה אשר מה' מצעדי גבר כוננו הוא בכלל האמונה דהשגחה פרטית, ובאה באופן נסיוני:

הלומד תורת החסידות יודע הוא הבדל עניני העבודה אם בדבר של בירור או בדבר של נסיון, והעבודה בדבר של בירור אופן העבודה הוא אם בעשיית הדבר או בהעדרו, שזהו ההפרש בין עשה ולא תעשה שהעשה בא בקום ועשה והלא תעשה בזהירות וסיג לסיג, והעבודה בנסיון הוא בשבירת הדבר, דחייתו והסרתו.

וטעם הדבר הוא לפי שענין הבירור הוא בדבר שישנו במציאות והניצוץ מלובש בדבר ההוא ולכן הנה אופן בירוורו הוא בדרך זיכוך והעלאה, אבל ענין הנסיון הוא בדבר שאינו במציאות ואינו אלא דבר הנראה ונדמה למציאות, והניצוץ שבזה הוא ממדריגה רוחנית יותר מרוחניותו של הניצוץ המתלבש בדבר שהוא מציאות לכן הנה אופן העבודה בענין נסיוני אינו בדרך בירור זיכוך והעלאה אלא באופן שבירה דחי' והסרה.

"שליח היכן שנמצא הוא כח המשלח"

כתיב (בראשית כב, א) "והאלקים ניסה את אברהם", וכתוב (שם, ד) "וירא את המקום מרחוק". ואיתא בספרים "מרחק" כתיב, שהי' השטן מרחיק לו את המקום בכדי להסיחו וכמבואר במד"ר במקומו.

שכך היא המדה בענין הנסיונות, שהשטן הוא היצה"ר בא בכמה דרכים ואופנים להתרועע עם האדם בכדי להטרידו ולהחלישו שלא יוכל לעמוד בנסיונו.

אבל השם דרכו בחיים, ונותן דעתו ולבו על כל דרכי ההנהגה העליונה שנוהגים אתו, עליו להבין ולדעת שיש בזה כוונה מיוחדת בשליחות מיוחדת, ואשר סוף סוף עליו לקיים את דבר השליחות.

ואם אמר יאמר האדם איזה התנצלות, הן בהנוגע למקום השליחות, והן בהנוגע לחלישות כחו לפעול, הנה ע"ז אמר הוד כ"ק רבינו הזקן נ"ע כי השליח הנה בכל מקום שהוא הוא כח המשלח, ורק זאת שתלוי בבחירתו, היינו שזהו ענין נסיוני, און א נסיון בעדארף מען צוברעכץ [= נסיון צריכים לשבור].

נחוץ הדבר במאד, אשר יזכור שהנהו אחד מראשוני תלמידי תומכי-תמימים אשר הוד

כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקללה"ה נבג"ם זי"ע נשיא המוסד ומייסדו קיוה עליו שיעמוד בראש התעמולה והעבודה לטובת הרחבת חוג עדת החסידים, ולעשות סביבה של אור תורה במנהגי חסידי חב"ד, ה' עליהם יחיו.

והשי"ת יהא בעזרו ויצליח לו בגשמיות ורוחניות.

